

Commissie Natuur, Landbouw en Gezondheid

Datum commissievergadering	:	13 januari 2020
Commissievoorzitter	:	Mw. N.M. van der Waart
Commissiegriffier	:	M. Admiraal
Telefoonnummer/e-mail	:	023-514 33 23 / admiraalm@noord-holland.nl

Notulist mw. I.L. Vos (Moneypenny BV)

Er is al lange tijd discussie over de plannen van Staatsbosbeheer, passend binnen het vastgestelde beheerplan voor de Schoorlse Duinen. De discussie gaat vooral over de voorgenomen bomenkap. Onlangs sloten Provincie Noord-Holland, gemeente Bergen en Staatsbosbeheer, naar aanleiding van de discussie in de regio, een nieuw akkoord. Onderdeel daarvan is dat 94% van het Schoorlse duinbos, waaronder het Baaknolbos blijft staan en dat Staatsbosbeheer op korte termijn een vergunning kan aanvragen voor de overige werkzaamheden.

Vandaag wordt gesproken over de boskap. Deze expertmeeting is een initiatief dat in de vorige Statenperiode al is genomen om wat dieper op het onderwerp in te gaan. Dat was op verzoek van de heer Kramer, GroenLinks Statenlid uit de vorige periode. In de laatste NLG-commissievergadering op

Pagina 2

25 november jl. is besloten om daar nu invulling aan te geven. Daarna heeft de commissie een burgerinitiatief ontvangen van Stichting ter behoud van het Schoorlse en Noord-Kennemer duingebied.

40 Twee insprekers verzorgen een inleiding over het burgerinitiatief en daarnaast zijn er de experts op uitnodiging van de commissie. Deze deskundigen zijn uitgenodigd om hun kennis en zienswijzen met deze commissie te delen. Nadat de experts aan het woord zijn geweest, kunnen de Statenleden vragen stellen. Vandaag wordt geen politieke discussie gevoerd.

Vanochtend brachten de Statenleden een werkbezoek aan de Schoorlse Duinen.

45 **2. Inleiding**

De **voorzitter** geeft het woord aan de heer Jasper van Dalen van Provincie Noord-Holland.

De heer **Van Dalen** is programmamanager van de Natura 2000 herstelmaatregelen. De maatregel
50 waarover wordt gesproken in het kader van de boskap in Schoorl, is één van de Natura2000 (hierna
te noemen: N2000)-maatregelen.

De Schoorlse Duinen is een N2000-gebied. In Noord-Holland zijn er 19 N2000-gebieden. N2000 is
ooit in Europa afgesproken omdat de bio diversiteit achteruit ging. Alle lidstaten beschermen een
deel van hun grondgebied met bijzondere natuurwaarden. Daarmee wordt een bijdrage geleverd aan
55 het Europese bio diversiteitbehoud. Elke lidstaat droeg zelf gebieden aan die het wil beschermen.
Nederland droeg onder meer de Schoorlse Duinen aan als bijzonder natuurgebied, waarin bepaalde
waarden behouden moeten blijven.

Over de rol van de provincie Noord-Holland vertelt de heer Van Dalen dat voor elk N2000 gebied een
beheerplan moet worden vastgesteld door Gedeputeerde Staten. In sommige gevallen was dit een
60 bevoegdheid van het ministerie. Het betreft gronden in eigendom van het Rijk, die worden beheerd
door Staatsbosbeheer. Het beheerplan omvat een beschrijving van het gebied, een analyse van hoe
het gebied ervoor staat en maatregelen om de natuurwaarden te beschermen of te verbeteren. Het
beheerplan voor Schoorl is in 2017 vastgesteld. Gedeputeerde Staten zorgen voor een tijdige
uitvoering van de maatregelen.

65 De heer Van Dalen toont een staat van instandhouding van habitats per lidstaat. Nederland staat
onderaan in de grafiek. In Nederland zijn weinig habitats waarmee het heel goed gaat.
Met bepaalde typen natuur in de duinen, onder meer in Schoorl gaat het niet goed. Het gaat om
herstel van variatie met open en dichte duinen, natte en drogere stukken, behoud en herstel van
diversiteit, behoud en herstel van rust en nachtelijke duisternis.

70 In elk N2000 beheerplan zijn doelen vastgesteld. Er zijn doelstellingen gesteld voor de oppervlakte
en voor de kwaliteit. De maatregel boskap is bedoeld voor behoud en herstel van grijze duinen. Er
zijn ook opgaven voor duinbossen. Voor de droge duinbossen geldt een uitbreidingsdoelstelling
voor de oppervlakte. Daar wordt ook aan gewerkt.

75 De huidige staat van instandhouding van grijze duinen is op dit moment ongunstig.
De provincie is aan de slag gegaan met internationale doelen. Landelijk zijn voor alle habitattypen
herstelstrategieën opgesteld. Op basis daarvan is een pakket herstelmaatregelen opgesteld.
Het verwijderen van een deel van het bos is één van de maatregelen, die onderdeel uitmaakt van dat
pakket. Gedeputeerde Staten is wettelijk verplicht om te zorgen voor een tijdige uitvoering van de
80 maatregelen die nodig zijn om de doelen te behalen.

Onder andere door de bossen, de stikstofdepositie en door verdroging wordt het duingebied steeds
monotoner als er niet wordt ingegrepen. De bossen breiden uit, het duingebied vergrast en wordt
het een monotoon en niet bio divers landschap.

85 De voorgenomen maatregel is van belang omdat het internationaal gezien niet goed gaat met bio
diversiteit. Noord-Holland heeft een lokale opgave, onder andere de Schoorlse duinen. De duinen
groeien dicht. Noord-Holland heeft een belangrijke rol in het behoud van duinen, omdat de
provincie veel duingebieden heeft. Het gebied bij Schoorl is bijzonder vanwege de breedte van de
90 duinstrook, met daardoor een variatie van open duin, binnenduin en bos.

De Omgevingsvergunning voor het mogelijk maken van boskap is bij de gemeente Bergen ingediend. Er wordt een uitgebreid monitoring- en evaluatieplan gemaakt, dat in het voorjaar met de omgeving besproken zal worden. Als de vergunning wordt afgegeven en de procedure goed verloopt dan is
95 deze winter bedoeld voor de bomenkap. Medio 2022/2023 besluiten Gedeputeerde Staten over het vervolg op de maatregelen.

De **voorzitter** bedankt de heer Van Dalen. De presentatie zal worden gedeeld.

100 Het woord is aan de volgende spreker.

De heer Jan Engelbrecht is de indiener van het burgerinitiatief 'Stop de boskap in de Schoorlse duinen. Hij licht het burgerinitiatief toe samen met de heer Dick Pruijs.

105 De heer **Engelbrecht** is voorzitter van de stichting, die het burgerinitiatief heeft ingediend. De voorzitter vertelde in haar inleiding dat het Baaknolbos niet zal worden gekapt. In een gezamenlijk persbericht van provincie, gemeente en Staatsbosbeheer staat dat misschien de buitenwal niet wordt gekapt als een alternatief wordt gevonden.

110 Spreker verwijst naar het ingediende burgerinitiatief dat aan de commissie is toegezonden, met een aanbiedingsnota en een aanvullingsnota. Het belangrijkste verzoek is om verdere kap in de duinen te voorkomen.

Het burgerinitiatief vraagt aandacht voor het volgende: In het duinreservaat dat loopt van Camperduin tot aan Wijk aan Zee is veel bomenkap voorzien. In de Schoorlse duinen is het kapplan
115 het meest concreet. Als twee procent bos wordt gekapt dan komt er twee procent open duin bij. Daar gaat het Staatsbosbeheer om. De omvorming is bedoeld om meer bio diversiteit te krijgen, robuustere natuur en om soorten in stand te houden.

De doelstellingen van Staatsbosbeheer omvatten meer grijs duin meer stuivend duingebied. In 2005 was er aanmerkelijk meer bos dan nu. In 2007 is een stuk zand vrijgemaakt. in 2009 en
120 daarna waren er grote duinbranden. Circa 85 hectare bos is verloren gegaan en na de brand niet hersteld of herplant. In 2017 is het verbrande deel definitief omgevormd tot grijs duin. Staatsbosbeheer maakte ruimte vrij door heideveld af te graven. De humuslaag is weggegraven. Het fietspad dat door dat gebied loopt, raakt regelmatig ondergesneeuwd door zand.

Nu zouden delen bos moeten worden gekapt. Die omvorming betekent dat de wind over de lengte
125 van het duingebied vrij spel heeft tot een kilometer diep. Over de helft van het duingebied heeft de wind nog meer vrij spel, tot 3 kilometer, tot aan de binnenduinrand toe.

Door de omvorming zullen bijzondere soorten verdwijnen, zoals de buizerd, nachtzwaluwen et cetera. Er is al zoveel grijs duin. Grijs duin heeft een lagere kritische depositiewaarde dan een bos

130 De heer **Pruijs** toont een kaart van het Noordhollands Duinreservaat. PWN geeft al jaren aan dat er geen totaalplan is voor de boskap in het Noordhollands Duinreservaat. Ieder jaar wordt opnieuw bepaald waar wordt gekapt, gewied of geplagd gaat worden. Het gaat volgens PWN om slechts één procent van het bos. De heer Pruijs toont wat kaarten en satellietbeelden van het gebied.

135 De heer **Engelbrecht** sluit de toelichting af met de volgende woorden. Wat de commissie op de foto's zag aan veranderingen is gebeurd vanuit de door de heer Van Dalen genoemde doelstellingen. Die doelstellingen zijn niet gekwantificeerd. Hoeveel moet er worden gekapt en omgevormd?

De heer Engelbert verzoekt Provincie Noord-Holland om het goede voorbeeld te geven. De overheid vraagt grote offers van bedrijven, boeren, burgers en buitenlui om de stikstofproblemen op te lossen. Laat de bossen staan. Dat geeft meer positief effect dan nieuw bos aanplanten.

De **voorzitter** bedankt beide heren.

Zij sluit hiermee de inleiding af.

3. Experts aan het woord

De **voorzitter** roept de experts naar voren. De eerste experts is op voordracht van de commissie Natuur Landbouw en Gezondheid. Het woord is aan mevrouw Boukeline Bos van Staatsbosbeheer.

Mevrouw **Bos** is projectleider bij Staatsbosbeheer. Zij werkt aan natuurherstel in de Schoorlse Duinen. Voor degenen die vanochtend niet aanwezig waren bij de excursie geeft zij een nadere toelichting, middels een presentatie.

“Toelichting maatregelen boskap Schoorlse duinen”

Nederland staat voor lastige opgaven, onder andere door de achteruitgang van bio diversiteit en klimaatverandering.

Het Schoorlse duingebied is een top natuurgebied van Europese waarde, waar heel veel soorten van afhankelijk zijn. In het N2000 beheerplan zijn afspraken gemaakt om deze soorten te beschermen in dit gebied. Het gaat op dit moment niet goed met diverse soorten in de Schoorlse Duinen, dus zijn herstelmaatregelen nodig om soorten, die afhankelijk zijn van het duingebied, ook een toekomstige plek te geven in dit gebied.

Een belangrijke maatregel is boskap. In de eerste planperiode zullen twee bossen vlak achter de zeereep worden gekapt. Dat is nodig om de winddynamiek te herstellen en om het verder uitzaaien van dennen in heide en duingrasland te voorkomen. In de tweede en derde planperiode gaat het met name om het creëren van ruimte voor open duintype.

Over boskap wordt niet lichtvaardig gedacht. Staatsbosbeheer heeft de bossen in het verleden zelf aangeplant. De omliggende dorpen hadden begin 1900 veel last van stuifzand. Met het aanplanten van helmgras en dennenbossen is het duingebied beteugeld. In 2009 is meer dan de helft van het duingebied begroeid met bos.

Nu doen zich andere problemen voor. De duinen groeien dicht met grassen, struiken en bomen. Dat komt onder andere door stikstof depositie. Die zorgt voor extra voedingsstoffen in duingebied. Soorten die afhankelijk zijn van open duingebied komen daardoor in de verdrukking. Om hier wat aan te doen, zal ruimte moeten worden gemaakt voor wind en open duin natuurtypen. Daarbij wordt rekening gehouden met klimaatverandering en de publieke waardering voor dennenbossen.

Van 1851 hectare Schoorlse duinen is 913 hectare (49%) bos. Voor de eerste planperiode staan het Leeuwenkuilbos en het Dr. van Steijnbos op de lijst om te kappen. De afspraak is dat het natuurherstel na de kap wordt gemonitord. In een evaluatie zal worden besloten over verdere maatregelen voor de tweede en derde planperiode,

Ten aanzien van het Baaknolbos heeft de provincie op voorhand besloten dat dit gebied in principe niet gekapt wordt, tenzij er echt geen andere optie is voor herstel van de bio diversiteit.

Voor de tweede en derde planperiode staat het bos bij de Frederiksbrink op de nominatie om te kappen. Geldt voor het Baaknolbos ‘nee, tenzij’, voor Frederiksbrink is het ‘ja, mits’. De evaluatie zal een antwoord geven op het wel of niet kappen van dat bos.

Wanneer tot kappen wordt overgegaan, worden de bomen omgezaagd. Dan worden de wortels uit de bodem verwijderd en zal het naaldenpakket dat op de bodem ligt, worden weggehaald. Het hout wordt op een hoogwaardige manier ingezet. Hoogwaardig gebruik van hout betekent ook langdurig vastleggen van CO₂. Wordt van het hout een tafel gemaakt, dan zal het CO₂ dat in dat hout
190 'gevangen' zit lang meegaan. Een ander deel van de bomen (top, takken en wortels) kan niet hoogwaardig worden ingezet. Deze materialen worden gebruikt als biomassa. Het alternatief is dat het als afval wordt afgevoerd. De opbrengsten van het hout zijn minder dan de kosten voor de uitvoering van de maatregel. Het gaat om het natuurherstel en niet om het vinden van een bron van inkomsten.

195

Als de maatregelen niet worden uitgevoerd dan wordt uiteindelijk niet gekozen voor het voortbestaan van de soorten die afhankelijk zijn van de duinlandschappen in de Schoorlse Duinen.

200

De **voorzitter** bedankt mevrouw Bos en geeft het woord aan de heer Frits van Beusekom. Hij is hier op uitnodiging van de commissie NLG. De heer Van Beusekom is publicist over bosbeheer.

205

De heer **Van Beusekom** vertelt wat zijn eigenlijke achtergrond is. Hij was lang geleden directeur van Staatsbosbeheer. In het kader van deze discussie is het interessant om te vertellen dat de heer Van Beusekom geen tegenstander is van natuurherstelmaatregelen.

210

De organisatie die zich tot op de dag van vandaag met natuurherstel bezighoudt, OBN, is door de heer Van Beusekom opgericht.

Bomenkap als bijdrage aan het herstel van bio diversiteit wordt sterk overschat. De oorzaken van de achteruitgang van bio diversiteit in met name de grijze duinen, welke niet anders is dan die van vegetaties in het binnenland zijn verzuring en vermesting door atmosferische depositie. Bomenkap zal dat probleem niet oplossen. Om de bio diversiteit te herstellen moet worden gedacht aan plaggen.

215

Het effect op het klimaat is eigenlijk een open deur. Het is duidelijk dat ieder bos dat wordt gekapt een negatief effect heeft op het klimaat. Boskap heeft een zeer negatief imago bij het publiek. Boskap wordt over het algemeen ervaren als negatief voor de beleving van de natuur.

220

De ecologische argumenten voor de boskap in Schoorl zijn niet sterk. De argumentatie roept wantrouwen op, vanwege de verweving van het kapbeleid met het inmiddels afgekeurde PAS-beleid, alsmede het aspect van de subsidieprikkels die er zijn om toch zoveel mogelijk bos te kappen. Is de zorg over bio diversiteit een dekmantel voor meer economische en financiële motieven? De boskap in Schoorl kan niet los worden gezien van de landelijke bosproblematiek. De maatschappelijke onrust is vorig jaar geëscaleerd. Boskap is in korte tijd hoogst controversieel geworden en dat tegen een achtergrond van de klimaatproblematiek, de stook van biomassa in energiecentrales en een pervers subsidiestelsel. De toch wel rigide opstelling van Staatsbosbeheer in het onderhavige dossier leidde tot een vertrouwensbreuk in de samenleving. Die maatschappelijke onrust moet niet worden onderschat. Er is een wezenlijk communicatieprobleem tussen de overheid
225 en de burger. Minister Schouten besloot vorig jaar april om in dit dossier de regie van Staatsbosbeheer over te nemen. In haar brief aan de Tweede Kamer kondigt de minister een nationale bossenstrategie aan. Er is grote behoefte aan nationaal kaderstellend beleid op het gebied van bos. De minister gaat in gesprek met de provincies en de terreinbeheerders over de vraag of er ruimte is om minder bomen te kappen. Bosomvorming, zoals in Schoorl, staat nadrukkelijk op de agenda. Binnenkort kunnen al de eerste resultaten vanuit het ministerie worden verwacht.

230

Het is onelegant, dan wel bizar, dat Staatsbosbeheer in Schoorl de vergunningsprocedure inzake de sterk omstreden boskap gewoon voortzet, alsof er niets aan de hand is.

Er is geen urgentie voor het snel kappen van de beoogde hectaren. Als dat wordt uitgesteld dan is er geen man over boord. Bio diversiteit leidt er niet onder. Terwijl de ambtenaren op het ministerie zich
235 inzetten om de harmonie te herstellen in de discussie tussen de samenleving en de beseigenaren en –beheerders is het fout dat Staatsbosbeheer landelijk koppig op ramkoers blijft liggen met de publieke opinie. Provincie laat u niet meeslepen.

De **voorzitter** bedankt de heer Van Beusekom.
240 Zij geeft vervolgens het woord aan de heer Leffert Oldenkamp. Hij is op uitnodiging van de heer Engelbrecht, namens de indieners van het burgerinitiatief.

De heer **Oldenkamp** heeft zijn verleden en inspraak in een kort verslag weergegeven. In zijn beginjaren is de heer Oldenkamp onderzoeker geweest in De Dorskamp, landelijk contact voor alle
245 onderzoeksvraagstukken in de bossen. Bij Staatsbosbeheer was hij houttester en had veel te maken met beheerplannen. Na een periode in het buitenland was de heer Oldenkamp coördinator voor alle bosbouwkundige onderzoeken. De bosreservaten in Schoorl passeerden daarbij de revue. Vervolgens is de heer Oldenkamp voor Staatsbosbeheer regiobeheerder in Gelderland geworden. Nu adviseert hij op het gebied van duurzaam bosbeheer
250 Uit gesprekken met functionarissen van Staatsbosbeheer en een oud terreinbeheerder/oud-opzichter in Schoorl concludeert de heer Oldenkamp dat hij niet begrijpt dat Staatsbosbeheer en Provincie Noord-Holland deze bijdrage van een gemotiveerde groep deskundigen uit de omgeving niet met open armen heeft ontvangen. Staatsbosbeheer deed in het verleden haar best om contact te krijgen met burgers.
255 Het probleem van Schoorl speelt overal. De kwaliteit van het bosbeheer is zwaar achtergesteld bij de programma's die later volgden. N2000 is een voorbeeld. Het is als een gebiedsindeling door zogenaamde deskundigen neergelegd, zonder dat was geëvalueerd of alles wat al gebeurd was, wel resultaat had opgeleverd. Hierdoor wordt een kans gemist om andere dingen te doen. Waarom is niet eerder geëvalueerd. Waarom zijn in 2010 ad hoc beslissingen genomen, waarop geen inspraak
260 van de bevolking is geweest? Het is merkwaardig dat een zeer ondemocratisch proces heeft plaatsgevonden met N2000 habitat richtlijnen, zonder dat het bosbeheer het belang van bossen en terreinen voor de bevolking van Schoorl en omgeving heeft afgewogen. Staatsbosbeheer en Provincie Noord-Holland gaan voorbij aan de doelstellingen van N2000.
Van nature wil arme terreinen tot bos worden. Van nature zijn deze terreinen stikstof verrijkend. Bos
265 in Nederland moet worden ontwikkeld tot bos dat klimaatbestendig is. Over een langere periode moet de groei van bomen worden gebruikt. Dat is nagelaten in Schoorl. Over het algemeen liggen de bossen in Schoorl er zo bij dat er op den duur geen oude bossen meer zijn. Voor de bio diversiteit moet naar meer oude bossen worden toegewerkt. Inmiddels zal voor het verstoken van biomassa wel het einde in zicht zijn. Biomassa stoot zoveel meer CO2 uit dan elke andere vorm van brandstof.
270 Schoorl houdt bos over dat geen CO2 meer kan vastleggen, omdat de kubieke meters hout niet aangroeien. In de conform de N2000 habitatrichtlijnen gewenste terreinen moet elke vijf jaar het terrein op zijn kop worden gezet. In Nederland is een beleid gaande dat we met zijn allen niet meer nadenken. De heer Oldenkamp is er een voorstander van dat er in Nederland betere bossen en beter bosbeheer komen. Daarmee kan het klimaat beleid uitstekend worden bediend.
275 De heer Oldenkamp daagt Staatsbosbeheer en Provincie Noord-Holland uit om de bosinventarisatie gegevens op hen in te laten werken, net als de evaluatie natuurterreinen als SBB en PNH. Op een zinvolle manier zou het beperkte geld moeten worden besteed.

De **voorzitter** bedankt de heer Oldenkamp.

280 Zij stelt de Statenleden in de gelegenheid om vragen te stellen aan de sprekers die tot nu toe hun verhaal hebben gedaan.

Vragenronde:

285 De heer **Kohler** (FvD) heeft een vraag aan de heer Van Dalen. Inmiddels is een tweetal stuifduingebieden gevormd door de kap van bomen. Is studie gedaan naar welke bio diversiteit in het nieuwe gebied is ontstaan? Leven er nieuwe salamanders? Is de Witneus libelle terug?

290 De heer **Van Dalen** kan de vraag zelf niet beantwoorden. Hij wilde vandaag een ecooloog meenemen, maar die is vandaag ziek. Wellicht kan Staatsbosbeheer de vraag beantwoorden?
Mevrouw Bos meent dat het gaat over het gebied 'Buizerdvlak'. Daar vonden maatregelen plaats. Het klopt dat het zand over het fietspad stuift. PWN monitort het Buizerdvlak. Daarvan zijn gegevens. Voor het stuk bij het Baaknolbos is geen specifiek monitoringsprogramma opgezet. Het valt wel onder de algemene monitoring in het kader van SNL in het gebied. Er is geen specifieke monitoring
295 opgezet. Ook daar waar is geplagd, is een monitoringsprogramma opgezet. Daarvan zijn rapportages.

De heer **Kohler** (FvD) heeft ook een vraag aan de heer Engelbrecht. De heer Kohler zou er geen traan om laten als het Dr. van Steijnbos zou verdwijnen. Het is een dood stuk natuur. Wat is de mening
300 van de heer Engelbrecht: laten staan, vervangen of misschien toch grijze stuifduinen laten ontstaan?

De heer **Engelbrecht** legt uit dat zowel het Leeuwenkuilbos als het Dr. Van Steijnbos vrijwel dezelfde vegetatie en vogels plaats bieden. In beide bossen leven zeldzame paddenstoelen. De heer Engelbrecht kan een lijst aanleveren van zeldzame soorten paddenstoelen, die in het Dr. Van
305 Steijnbos groeien. Vogels en zeldzame planten worden weggehaald uit hun habitat wanneer bossen worden gekapt. Het laatste levert een rare negatieve bijdrage aan de bio diversiteit.

De heer **Kohler** (FvD) informeert naar het ijkpunt voor het herstel van natuurwaarden van de bio diversiteit? Met het herstel van de grijze duinen wil Staatsbosbeheer de periode van voor de
310 bebossing vanaf 1920 terug. In die tijd had Schoorl met een monotone gebied te maken. Wordt nu teruggegaan naar een soort nieuwe monotonie?

Mevrouw **Bos** legt uit dat de situatie van toen niet vergelijkbaar is met de huidige situatie, alleen al vanwege de hogere stikstof depositie. Daardoor is er een andere dynamiek in de duinen.
315 Staatsbosbeheer wil niet terug naar een situatie van jaren geleden. Binnen de huidige setting en kaders wil Staatsbosbeheer natuurherstelmaatregelen uitvoeren. Staatsbosbeheer wil niet helemaal terug naar kale, stuivende duinen, maar ze wil op een aantal plekken meer ruimte creëren voor open duinnatuur en ook een gedeelte duindynamiek herstellen. Het mechanisme is dat juist door die duindynamiek typische duinnatuurtypen het kunnen volhouden, ondanks de hoge stikstof depositie.
320 Daarmee krijg je geen monotone duinvlakte in heel Schoorl, maar juist meer diversiteit. Het is zeker niet de bedoeling van Staatsbosbeheer om het gebied kaal te maken en een monotone zandvlakte te creëren.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) wil graag een vraag stellen aan de heer Oldenkamp. Hij stelt dat de
325 kwaliteit van het bosbeheer zwaar achtergesteld is bij de plannen, die er later overheen zijn gegaan. Bedoelt de heer Oldenkamp hiermee dat hij de N2000 doelen niet onderschrijft en dat die aangepast zouden moeten worden?

De heer **Oldenkamp** antwoordt dat doelen van N2000 bruikbaar zijn. Dat waren ze in het verleden
330 ook al. De 'parels' van terreinen die nog te beheren zijn, zijn bekend in Nederland. Dat wat met
N2000 bereikt moet worden, zou gezien moeten worden als onderdeel van het gehele terrein
beheer. Bossen veranderen in de tijd. Het soort habitattypen dat N2000 voor ogen heeft, kunnen
voor een deel ontstaan op plekken in het normale terreinbeheer, maar niet altijd op dezelfde plek en
op hetzelfde moment. Dat is het grote verschil van visie tussen de heer Oldenkamp en de huidige
335 beheerders. Accepteer dat de natuur zichzelf wil ontwikkelen tot bossen. Er is zoveel meer goed bos
nodig. Bos moet zo worden beheerd dat het oud kan worden. Dat is onvoldoende gebeurd in
Schoorl, maar ook op de Veluwe. De inspanningen die nu geleverd worden, zijn onvoldoende om dat
recht te zetten. Er wordt niet gekapt om de groei van het bestaande bos te verbeteren.
Klimaatbossen leveren alleen kreupelhout op. De groei van bossen is overal zo dalende, dat de
340 bijdrage van bossen aan het klimaatprobleem achteruit holt.
Nodig zijn bossen die goed verzorgd worden, die oud kunnen worden, met bomen met dikke
stammen. geen takhout of wortels voor brandhout.

Mevrouw **Alberts** (SP) hoorde mevrouw Bos zeggen dat uitzaaien van dennen moet worden tegen
345 gegaan. Moet daarvoor worden gekapt, of kan worden volstaan met elke 3 jaar kleine planten
uittrekken?

Mevrouw **Bos** licht toe dat het uittrekken al gebeurt. Achter de bossen ligt een groot heideveld. In die
heideterreinen en in de grijze duinen komen jonge boompjes op. Vrijwilligers en Staatsbosbeheer
350 trekken die uit. Het is vechten tegen de bierkaai. Kappen van bossen voorkomt uitzaaiing. Het is
geen hoofdreden. De hoofdreden voor boskap is dat er meer winddynamiek ontstaat en ruimte voor
open duintypen.

Mevrouw **Alberts** (SP) begrijpt uit het antwoord dat het uittrekken arbeidsintensief is. Is er te weinig
355 geld om het gebied te beheren?

Mevrouw **Bos** antwoordt ontkennend. Het gaat om het herstellen van natuurlijk gebied waar de
dynamiek zodanig is dat zo min mogelijk hoeft te worden ingegrepen. Gezocht wordt naar een
manier, waarmee processen op gang kunnen worden gebracht, waardoor het duinsysteem in stand
360 wordt gehouden zonder dat de mens steeds hoeft in te grijpen. Het gebied moet zichzelf redden.

Mevrouw **Alberts** (SP) veronderstelt dat dit een druppel op de gloeiende plaat is met de huidige
klimaatomstandigheden. Zij vraagt zich nog af waar de vogels uit het te kappen bos naar toe gaan.

365 Mevrouw **Bos** vertelt dat al meerdere maatregelen zijn uitgevoerd. Uit monitoring blijkt dat
natuurherstel plaatsvindt, ondanks de hoge stikstofdepositie. Staatsbosbeheer heeft er vertrouwen in
dat de maatregelen helpen en dat het geen druppel op de gloeiende plaat is.
De vogels uit beide bossen zijn geteld. De aangetroffen oude nesten van een havik en een buizerd
waren de afgelopen jaren niet bewoond. Niet alle bos wordt gekapt. Na de uitvoering van de eerste
370 maatregel blijft bijna 900 ha over. Er is plek voor de vogels om zich elders te vestigen. De
maatregelen zijn, ter toetsing, voorgelegd aan de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord. Daarop
kwam een positief antwoord. Sommige soorten in het bos worden benadeeld, maar uiteindelijk gaat
het om een duurzame instandhouding van al deze soorten. Binnen het gebied in Schoorl is daar
mogelijkheid toe.

375

De heer **Cardol** (GL) is benieuwd naar de bijdragen van de resterende sprekers. Mogelijk komen daar antwoorden op vragen uit naar voren.

Er ligt een afspraak tussen Provincie Noord-Holland en Staatsbosbeheer. De eerste fase vindt plaats. Voor Fredriksbrink is de afspraak: ja, mits en voor Baaknolbos geldt: Nee, tenzij. Intussen wordt
380 geëvalueerd en gemonitord. Wat valt er tussentijds, in de opvolging van de fases, te evalueren en monitoren? Het zijn korte periodes (6 jaar), die er tussen liggen. Hoe kan worden bepaald hoe de volgende fases eruit gaan zien? De heer Cardol wil strikt naar een situatie toe, waarin op geen enkele manier al besluiten worden genomen over volgende fases, voordat er meer duidelijk is over de effecten van de maatregelen.

385

De heer **Van Dalen** constateert dat er nog verwarring is over de afspraak voor het Baaknolbos. De verwachting is dat de N2000-opgave kan worden gerealiseerd met behoud van het Baaknolbos. Daarbij wordt een slag om de arm gehouden. Als na lange tijd blijkt dat de N2000-doelen niet behaald worden, dan wil je nu niet toegezegd hebben dat het Baaknolbos nooit zal worden gekapt.
390 Monitoren, kort na het treffen van maatregelen, is lastig. Er zal ook sprake zijn van soortenmonitoring. Er komt een nieuwe meting van het gebied (kwaliteit). De verstuuving wordt in de gaten gehouden. Op dit moment wordt gewerkt aan een monitoring- en evaluatieplan. Wanneer welk besluit genomen kan worden, is nog niet duidelijk. Voor het Frederiksbos staat nu 2022/2023. Gedeputeerde Staten kan alleen besluiten nemen op basis van goede informatie en de nieuwe
395 gegevens.

De heer **Cardol** (GL) constateert dat nog niets is gezegd over het veiligheidsaspect van de duinen. Graag hoort spreker meer over het robuuster maken van de duinen vanwege de zeespiegelstijging.

400 De heer **Bolkestein** (VVD) informeert naar de taak van Provincie Noord-Holland. Is er een technisch verschil van mening over de vraag of boskap nu wel of geen effect heeft, of betreft het een politieke of beleidskeuze? Wat kunnen Provincie Noord-Holland en Staatsbosbeheer doen om de ruis over het effect van de maatregel weg te nemen? Zijn er gesprekken gevoerd met initiatiefnemers? Wat is het beleid waaraan Provinciale Staten kunnen toetsen? Is het alleen een instandhoudingsdoelstelling van
405 N2000 of gaat het ook om doelstellingen op het gebied van recreatie en beleving?

De heer **Van Dalen** vertelt dat Provincie Noord-Holland, samen met Staatsbosbeheer, probeert zo helder mogelijk te communiceren over de plannen. Binnen Staatsbosbeheer is een participatiegroep die de plannen samen met de omgeving samenstelden.

410 Over het beleid zegt spreker dat binnen het N2000 beheerplan ook andere aspecten dan natuur zijn meegewogen. Wat voor gebied is het, welke activiteiten vinden er plaats en hoe past dat binnen het geheel? Deze maatregelen zijn in het plan opgenomen. Dat plan is in 2017 vastgesteld. Een beheerplan omvat zes jaren. In 2023 moet er een nieuw beheerplan worden vastgesteld. Dan zullen opnieuw keuzes worden gemaakt.

415 Provincie Noord-Holland was niet de opsteller van het beheerplan. Er was een inspraakgroep. Het plan lag ter inzage. De wet regelt dat het aan Gedeputeerde Staten is om maatregelen vast te stellen, die nodig zijn voor het behalen van de doelen. Het is aan Gedeputeerde Staten om een mening over de doelen te vormen. De omgeving wordt daarbij wel betrokken.

420 De heer **Klein** (CU) heeft een vraag aan de heer Van Beusekom. Laatstgenoemde vertelde dat er een samenhang is tussen de plannen van Staatsbosbeheer en het PAS- en subsidiebeleid. Kan de heer Van Beusekom toelichten welke subsidies op welke manier zorgen voor perverse prikkels?

De heer **Van Beusekom** antwoordt dat het om een aantal subsidies gaat. Alle beheerders krijgen voor hun terreinen een SNL-subsidie van de provincie. Die subsidie is genormeerd op basis van het type terrein. Het bestaande bos krijgt weinig SNL-subsidie. Voor andere typen natuur, bijvoorbeeld voor duin, ligt de subsidie aanzienlijk hoger. Als bos wordt omgevormd tot duin of ander natuurgebied dan wordt netto meer subsidie voor die terreinen ontvangen.

Dan is er de subsidie op biomassa stook. Die maakt dat de verkoop van biomassa zeer lucratief is. Dat prikkelt om meer biomassa te produceren.

Bij interruptie merkt de heer **Klein** (CU) op dat mevrouw Bos heeft aangegeven dat het beheer meer kost dan dat het hout oplevert.

De heer **Van Beusekom** trekt die mededeling in twijfel.

De heer **Zoon** (PvdD) heeft ook een vraag aan de heer Van Beusekom. De heer Van Dalen sprak over de slechte staat van natuur. De heer Van Beusekom noemt verzuring en bemesting als oorzaken en mevrouw Bos noemde de stikstofdepositie. Te verwachten valt dat herstelmaatregelen moeten worden genomen. In hoeverre hebben herstelmaatregelen nut als geen bronmaatregelen worden getroffen?

De heer Van Beusekom spreekt van een oud probleem. Dertig jaar geleden is daarvoor de Organisatie Natuur Herstel (ONH) opgezet. De insteek was dat de natuur hard achteruit ging door verzuring. Dat kan uiteindelijk alleen worden opgelost door maatregelen aan de bron. Tussentijds moeten bedreigde ecosystemen en bedreigde soorten overeind worden gehouden totdat de bron gericht maatregel effectief is. Toen werden dat effectgerichte maatregelen genoemd. Die waren redelijk succesvol, de laatste tientallen jaren. Natuurherstel heeft in veel gevallen veel opgeleverd, maar het is uiteindelijk niet voldoende. Iedereen is zich er inmiddels van bewust hoe ernstig de deposities zijn. Dat is altijd onderschat.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt of er jurisprudentie in Nederland of Europa is waar iets dergelijks speelde? Wat is in dat geval gedaan?

De heer **Oldenkamp** herinnert zich één geval in het Mastbos in Breda. Daar is het gelukt om, met omwonenden en ook met een expertmeeting, een nieuw plan te maken voor een indrukwekkend dennenveld.

Om de groei van oud bos te bevorderen moet worden gedund. Actiegroepen zijn her en der. Juridisch gezien heeft actie weinig kans van slagen. Als er regels zijn gemaakt, dan heeft men zich daaraan te houden. Daardoor komt de overheid er regelmatig mee weg.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) heeft een vraag aan de heer Van Dalen. De laatste vertelde dat de duinen dichtgroeien. De hele planeet wordt groener. De Sahara nam af in groei. Waarom hebben mensen een hekel aan groei van de natuur. Waarom laten we de natuur niet gewoon haar gang gaan? Meerdere malen is gesproken over stikstofdepositie. De provincie heeft voornamelijk wind uit westelijke richting. Hoe is de depositie gemeten? Welk deel van stikstofverbindingen in de atmosfeer zijn natuurlijk en welke van menselijke oorsprong?

Mevrouw **Bos** kan op de laatste vraag geen antwoord. Dat gaat buiten haar kennisveld.

De heer **Van Dalen** beaamt dat het dichtgroeien een natuurlijk proces is. In de Schoorlse Duinen is door menselijk handelen een situatie ontstaan waardoor er windschermen staan op een bepaalde plek. Daardoor komt het type duin erachter vol te staan met dennenbomen. Als de natuur haar gang kan blijven gaan dan ontstaat er een heel monotoon natuurlandschap. Er is gekozen voor bio
475 diversiteit en een open en dicht landschap. Dat betekent niet dat plekken worden aangewezen. Bij voorkeur wordt het systeem zodanig hersteld waardoor dynamiek en variatie terugkomen.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) is van mening dat er geen natuur is in dit land, behoudens de Noordzee. Feitelijk is het gewoon een kwestie van tuinieren.

480 De heer Van Dalen zou hetgeen waarnaar wordt gestreefd geen tuinieren willen noemen. Voordat het PAS er was, was er al een stikstofdepositie gaande. Dit was een N2000 herstelmaatregel. Toen werd het een PAS-maatregel en nu heet het weer een N2000-maatregel. Ook al zou de depositie morgen op een niveau zijn dat het gezond is voor dat duin, dan nog steeds zou het bos
485 verwijderd moeten worden voor de toevoeging van wind, zand en zout aan het achterliggende gebied. Daar is stikstofdepositie in zoverre niet relevant.

De **voorzitter** last een pauze in van 15.00 tot 15.20 uur.

490 PAUZE

De **voorzitter** heropent de expertmeeting en geeft het woord aan de laatste drie sprekers. Allereerst zal spreken de heer Mark Jansen, die op verzoek van de commissie NLG is uitgenodigd. Hij is consulent Bloemendaal Kennemerduinen van Stichting Duinbehoud.

495 De heer **Jansen** is sinds 1976 betrokken bij Stichting Duinbehoud. In de loop der tijd hield hij zich bezig met beleidsontwikkeling specifiek voor de duinen als uitwerking van het Natuurbeleidsplan. De heer Jansen was betrokken bij diverse herstelprojecten in en rond het duingebied. Zelf beheert hij een stuk duingebied, de Kennemerduinen.

500 De heer Jansen gaat terug naar de oorsprong van het natuurbeleid in Nederland, dat is ontstaan in de jaren 70 en 80. Ruimtelijke Ordening kwam tot stand in Nederland. Toen was het uitgangspunt dat ruimte in Nederland netjes moest worden verdeeld, zodat elke functie een plekje krijgt. Natuurgebieden zijn bedoeld als leefgebied voor planten en dieren. We zijn als mensen te gast. (Zie Nederlands Natuurbeleidsplan van 1990 en de Natuurbeschermingswet.)

505 In 1992 zijn de Europese habitatrichtlijnen vastgelegd. Die stukken die onder N2000 vallen, zijn bedoeld al leefgebied voor planten en dieren. Die gebieden moeten optimaal worden ingericht voor die planten en dieren.

Op grond van de habitatrichtlijnen is een uitwerking gemaakt met verschillende deelgebieden. De kwaliteit en bijbehorend beheer zijn geïnventariseerd. Daaruit is gebleken dat het in Nederland
510 behoorlijk slecht gesteld is met de natuur. Sinds 1990 zijn veel herstelmaatregelen doorgevoerd in het duingebied.

De heer Jansen was betrokken bij maatregelen die ervoor zorgen dat natuur en kustveiligheid samen kunnen gaan, bij maai- en begrazingbeheer in het duingebied en het herstel van bosgebieden. Naast weerstand tegen omvorming van bosgebieden zijn er ook veel enthousiaste vrijwilligers die zich
515 actief inzetten voor een beter bosbeheer in het duingebied.

In de jaren negentig was de constatering dat het bijzonder slecht gesteld is met de duinen van Schoorl. Staatsbosbeheer schreef een beheerplan. Uit die analyse is gebleken dat de belangrijkste oorzaak van de slechte staat van instandhouding van het duingebied van Schoorl is gelegen in het

feit dat in het verleden meer dan 900 hectare naaldbos is aangeplant. Daardoor verdween ook 900 hectare van het oorspronkelijke duingebied.

In het verleden waren er diverse gebruiken van het duingebied, ten koste van de natuur. In de negentiende eeuw was er sprake van overbegrazing en over exploitatie van het duingebied.

Een van de basisprincipes vanuit wetenschappelijk oogpunt is dat natuur daar wordt gerealiseerd waar het van nature thuishoort. Essentieel is dat daarbij wordt gekeken naar de ondergrond en het bodemtype. Welke milieumomstandigheden zijn er? Is er zee-invloed? Welke vochtgehalten en welke waterhuishouding zijn aanwezig? Wanneer al die randvoorwaarden worden meegenomen dan kan nauwkeurig worden bepaald welk type natuur daar thuishoort. De beste manier om bio diversiteit hoog te houden is om ervoor te zorgen dat natuur wordt gerealiseerd, die op die plek thuishoort.

Ga dus geen naaldbos exploiteren in een duingebied, want daar hoort het niet thuis.

Het beheerplan N2000 van Staatsbosbeheer heeft een herstel van 15% van het naaldbos dat is aangeplant als doelstelling. De heer Jansen vindt dat erg mager. Hij zou graag een stapje verder willen gaan, maar daarvoor is nog geen draagvlak. Denkend vanuit de vraag wat goed is voor planten en dieren die thuishoren in duingebied dan moet een stap verder worden gegaan met de omvorming van naaldbos.

De heer Jansen gaat nader in op de maatschappelijke weerstand. Hij leerde dat mensen niet tegen diverse soorten natuur. De waardering van open duingebied scoort heel hoog. Weerstand is veelal gericht tegen verandering. Daarom is het heel belangrijk om met een goede uitleg te komen bij natuurherstel.

Provincie Noord-Holland vervult een belangrijke rol in het uitgangspunt dat natuur wordt ontwikkeld, daar waar het thuishoort. In de jaren 90 nam de provincie het stokje over van het Rijk, om zich verantwoordelijk te voelen voor natuurbeheer. Dat houdt in dat de Habitatrictlijndoelstellingen echt moeten worden gerealiseerd

De **voorzitter** bedankt de heer Jansen.

Vervolgens is het woord aan de heer Jacob Vis, bosbouwer en auteur van novellen. De heer Vis is uitgenodigd op verzoek van de indieners van het burgerinitiatief.

De heer **Vis** constateert dat de provincie op de drempel staat van een onherstelbare fout, namelijk het slopen van een bos in de Schoorlse Duinen. Het bos in Schoorl is sprookjesachtig, dat moet worden gekoesterd en beschermd tegen alle kwaad.

De heer Vis dacht na over een oplossing. Hij komt daarop dadelijk terug.

Waarom is bos zo bijzonder? Volgens ecologen is het vooral een productiebos. Het bos bestaat uit zwarte pijnbomen, die van oorsprong uit Corsica komen. De stichters van het bos hebben in de jaren 20 geprobeerd een geschikte boomsoort te gebruiken. Die inheemse soorten lieten het afweten.

Destijds was het duingebied een stuivende zandvlakte. Een bos planten was noodzakelijk om het stuifzand te beteugelen. Het exotenverhaal van ecologen is inconsequent. Hoe kan bezwaar worden gemaakt tegen exoten als exotische dieren, zoals Schotse Hooglanders, Poolse Konikpaarden en Noorse Fjordenpaarden en Chinese herten worden losgelaten in het reservaat?

De heer Vis leerde het bos kennen in 1998, vanwege zijn opdracht voor bosbeheer, nadat forse dunningen waren uitgevoerd. Hij begeleidde bosexcursies. Laat nu het bos dat bezoekers in vervoering bracht op de lijst van eerst te kappen bomen staan. De heer Vis vindt dat onbegrijpelijk. Die bomen betekenen zoveel. De heer Vis stelt de Statenleden voor, voordat Gedeputeerde Staten een besluit nemen, om ter plaatse te komen kijken in het Schoorlse bos, zonder ecologen en boswachters. Men zal tot inzicht komen.

Tenslotte komt de heer Vis met een oplossing. In 1987 speelde een conflict tussen Staatsbosbeheer en de omgeving over het beheer van rietland in De Weerribben. Het advies aan Staatsbosbeheer was om van De Weerribben een goed functionerend natuureservaat te maken en om het vertrouwen van de bevolking te herstellen. De burgers in Schoorl protesteren op een ingetogen manier tegen het kapplan. Als straks de bulldozers oprukken om bomen te vernietigen, dan moet men er niet van opkijken als actievoerders voor de machines zullen gaan staan. Dit kan worden voorkomen door te kiezen voor de oplossing die ook voor De Weerribben is gekozen.

De heer Vis stelt het volgende voor: Schort de boskap 10 jaar op en geef Staatsbosbeheer opdracht een bosverjonging in gang te zetten. Herstel het vertrouwen van de burger. Na die 10 jaar kan alsnog worden besloten of het bos moet worden gekapt of dat het wordt gehandhaafd. De heer Vis wil zijn voorstel met genoeg uitschrijven.

De **voorzitter** geeft het woord aan de laatste spreker. Mevrouw Annemieke Kooijman, verbonden aan de Universiteit van Amsterdam is hier op voordracht van de commissie. Zij is lid van Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit (OBN).

Mevrouw **Kooijman** verzorgt een presentatie "Biodiversiteit in de Schoorl"
Spreekster is sinds lange tijd lid van de Deskundigen voor Duin en Kust, vroeger Effectgerichte maatregelen, ooit opgericht door de heer Van Beusekom, zoals door hem gememoreerd.
Tegenwoordig heet het OBN. Het team is al sinds de jaren negentig bezig met het herstel van de duinen. Naast duinen weet mevrouw Kooijman ook veel van bossen.
Over de Schoorlse Duinen speelt een verwarrende discussie. Het komt bij iedereen uiteindelijk neer op liefde voor de natuur. Het gaat dan weer over de bomen en bossen, dan weer over klimaatverandering. Het gaat in dit geval vooral ook over biodiversiteit in N2000-gebied. De duingraslanden zijn soortenrijke habitats. Paddenstoelen zijn een belangrijk onderdeel van grijze duinen. Biodiversiteit op paddenstoelen beperkt zich niet tot dennenbossen. Er zijn veel vogels en vlinders kenmerkend voor het open duinlandschap. In Nederland is weinig natuurlijk landschap. Juist in de duinen is er wel degelijk nog heel veel natuur. In de duingebieden zijn nog veel natuurlijke gradiënten te vinden en zeker in grote duingebieden als Schoorl. Bos hoort er van nature bij maar dan vooral aan de oostkant, aan de binnenduinrand en niet dicht bij de zeereep. Binnen de duinen en binnen N2000 is sprake van prioritaire habitats, die extra beschermd zijn. Dat zijn grijze duinen en duinheiden.
Nederland heeft een bijzondere verantwoordelijkheid met name voor de duinen. Het beschermen van de grijze duinen is een Nederlandse taak in Europa. Er bestaan twee soorten duingraslanden: kalkrijke en kalkarme grijze duinen. In Schoorl zijn alle duinzones in principe aanwezig. In Schoorl bestaat de helft van het duingebied uit bos. Dat is meer dan in andere duingebieden.
De grijze duinen en duinheiden in Schoorl zijn er slecht aan toe. Er is sprake van een slechte staat van instandhouding, onder meer vanwege een te hoge stikstofdepositie. Dat is met name een probleem voor de grijze duinen. Het PAS bestaat niet meer, maar de problemen zijn niet weg. Ook bij een verwachte depositiedaling bevinden de kalkarme grijze duinen zich nog steeds in een gevarezone. Datzelfde geldt voor duinheiden.
Stikstof depositie is op zichzelf een moeilijk dossier. De modellen gaven eerder een veel lagere depositie voor de kust aan dan in werkelijkheid door het RIVM werd gemeten. De duinbeheerders werden gevraagd om nader onderzoek. Er volgde een aanpassing in het stikstofmodel, geïnitieerd door het RIVM. Er is een hogere depositie langs de kust dan gedacht. Dat komt door het stikstofrijke kustwater. Daaraan kan niet veel worden gedaan. De huidige stikstofdepositie komt uit op 15 kg per hectare per jaar.

De kalkrijke grijze duinen zijn minder gevoelig voor stikstofdepositie dan kalkarme duinen. Het is van belang om te zorgen voor meer kalkrijke grijze duinen. Dat kan worden bereikt door toe te staan dat er meer verstuiving is in die zone waar men kalkrijke grijze duinen kan tegenkomen. In de duinen is dat relatief makkelijk te bewerkstelligen, omdat de natuurlijke processen daar al zijn. Er is veel wind, waardoor die verstuiving op gang kan komen. Op de Waddeneilanden is onderzoek gedaan naar begrazing. Alleen begrazing is niet genoeg. Verstuiving zorgt voor een afname van de gevoeligheid van de duinen ten aanzien van stikstofdepositie. Voor die verstuiving is wind nodig. Dan staan de bosjes in de weg. De windrichting komt voor het grootste deel van de tijd uit het Zuidwesten en ook wel uit het Noordwesten. Per saldo is de strook tussen de bosjes slechts voor een deel beschikbaar voor verstuiving. Voor herstel van natuurlijke processen zijn die kleine bosjes een groot obstakel. Verstuivingen lopen niet meer uit de hand in Nederland. Het is moeilijker om in kalkrijke duinen de verstuivingsprocessen aan de gang te houden. Het is dus belangrijk dat alle obstakels worden weggeruimd.

Heeft het weghalen van de bosjes zin? In het Amsterdamse Waterleidingengebied is in 2014, langs de Oude Hazeveldweg, een dennenbos weggehaald. Het stuift daar al wel. In de Tonnenbrink is in 2001 een proef gedaan met omvorming.

Laat men het dennenbos staan dan heeft dat zeker geen positief effect op biodiversiteit. Alleen boskap en verder niets, dat heeft ook geen zin. Wanneer het bos wordt gekapt, de wortels worden verwijderd, net als de bovengrond, –zoals de bedoeling is in Schoorl–, dan is dat positief. Dat leidt tot meerdere soorten kalkrijke graslanden en het stuit de vergrassing in alle duingebieden.

De **voorzitter** bedankt mevrouw Kooijman en stelt de Statenleden en duo-commissieleden in de gelegenheid om vragen te stellen.

Vragenronde:

De heer **Kohler** (FvD) zegt dat zandsuppletie, die Rijkswaterstaat elke vijf jaar laat aanbrengen op de kustduinen invloed heeft op de chemische structuur van het duingebied. Verandering van die structuur heeft tot gevolg dat insecten en slakken daaronder lijden. De te treffen maatregelen brengen ook onvoorziene en ongewenste effecten met zich mee.

De heer **Jansen** legt uit dat Rijkswaterstaat al vanaf de jaren 80 nadenkt over de beste manier van afstemmen van kustveiligheid met andere belangen, zoals strandrecreatie, Noordzeevervisserij en de natuurbelangen in het duingebied. Het beleid van Rijkswaterstaat is innovatief. Inmiddels is een techniek ontwikkeld waarbij het zand in zee wordt gelegd en de natuur het zand verspreidt. Daarnaast is een techniek ontwikkeld die wordt gecombineerd met voornoemde zandbanken.

Rijkswaterstaat is voortdurend bezig om vernieuwend op te treden. Er lopen uitgebreide monitoringsprogramma's. Die hebben onder andere betrekking op de effecten op de natuur, zowel de duinnatuur als de onderwaternatuur in de Noordzee. Het beleid wordt steeds aangescherpt om met alle belangen rekening te houden. Veiligheid blijft voorop staan.

Sinds 1980 is meer kennis ontwikkeld, met name over dynamisch kustbeheer. Waterschappen en Rijkswaterstaat leerden dat gaten in de zeewering best gunstig kunnen zijn. Suppletiezand dat op het strand terecht komt stuift het duingebied in. De duinen kunnen op die manier meegroeien met de zeespiegelstijging. Zandverstuivingen moeten enerzijds bestreden worden, omdat ze overlast veroorzaken. Anderzijds kunnen ze nuttig zijn voor de veiligheid en natuurontwikkeling.

Mevrouw **Alberts** (SP) vraagt of overwogen is om over te gaan tot het verspreiden van kalk.

De heer **Jansen** antwoordt dat dit een overweging is geweest in onderzoek en beleid. Toch is vanuit het beleid dat vanaf de jaren negentig ontwikkeld is, steeds de insteek is geweest om zoveel
665 mogelijk gebruik te maken van natuurlijk processen om de natuur een handje te helpen, zoals het toestaan van verstuing in duingebied. Kalk wordt op natuurlijke wijze verspreid over het duingebied.

De heer **Engelbrecht** zegt dat het feit dat er kalkarme duinen zijn in Schoorl juist een bijzondere
670 biotoop oplevert. Het overpoederen met kalkrijk zand betekent dat in Schoorl veel soorten zullen verdwijnen.

Mevrouw **Kooijman** vult aan de constatering van de heer Engelbrecht juist is, maar anderzijds is er ook een gradiënt tussen kalkrijke duinen, ten zuiden van Bergen aan Zee. De zeereep is niet zo
675 kalkrijk als duin, maar het zorgt binnen de Schoorlse Duinen voor een gradiënt van kalkrijke duinen aan de zeereep naar kalkarme duinen verder naar het binnenland.

Mevrouw **Strens** (D66) is benieuwd of de natuurherstelmaatregelen voldoende zijn. Is ervaring
opgedaan met de tijd waarop effect zichtbaar is?

680 De heer **Jansen** legt uit dat het tijdsaspect in natuurlijk duingebied moeilijk in te schatten is. Soms is binnen een tot twee jaar al een vorm van herstel zichtbaar en ontstaat binnen vijf jaar een schitterend natuurgebied. In andere situaties blijft er tien jaar lang sprake van een kale zandvlakte. Het is sterk afhankelijk van de dynamiek ter plekke hoe hard ontwikkelingen gaan. Bosomvorming,
685 naaldbos naar grijs duin vraagt zeker om een termijn van tien tot twintig jaar voordat een mooi, divers eindstadium ontstaat. Het zijn lange processen, die veel tijd kosten.

De heer **Engelbrecht** las in het beheerplan voor het duinreservaat dat het volgens PWN tachtig tot honderd jaar kan duren voor de beoogde natuur zich heeft ontwikkeld.

690 Mevrouw **Kooijman** vertelt dat de ervaring in de Amsterdamse Waterleidingen duinen is dat er binnen vijftien jaar een goed ontwikkeld kalkrijk grijs duin is.

Mevrouw **Koning** (CDA) begrijpt dat een aantal geen kalkrijke duinen wil, althans niet op de
695 voorgestelde manier. Hoe kunnen dan toch de N2000 doelen worden behaald?

Voor de heer **Jansen** is het uitgangspunt dat getracht wordt een natuurlijke situatie te creëren, zodat op natuurlijke wijze een nieuwe duinvegetatie kan ontstaan. De Schoorlse Duinen zijn van nature kalkarm. Effectgerichte maatregelen kunnen hier en daar verstuingen toelaten om de dynamiek
700 weer op gang te krijgen. Het eindstadium voor Schoorl is een kalkarm duingebied. Verstuing van kalkrijk zand kan daar behulpzaam bij zijn.

De N2000 doelstellingen zijn strikt genomen niet gekwantificeerd. De doelstellingen spreken uit dat bepaalde typen natuur worden gehandhaafd en gestimuleerd. Voor grijs duin geldt een
uitbreidingsdoelstelling die niet gekwantificeerd is. Het is een gekwalificeerde doelstelling. Enige
705 vooruitgang in het behalen van de doelstelling voor grijs duin kan worden gerealiseerd door de omvorming van naaldbos.

De heer **Klein** (CU) meent dat ook één van de doelen is om het kalkarme grijze duin uit te breiden.

710 In hoeverre staat de verstuiving van kalkrijk zand haaks op het doel om kalkarme grijze duinen uit te breiden?

Mevrouw **Kooijman** licht toe dat het zand in Schoorl kalkarm is. Al snel gaan kalkrijke duinen over in kalkarme duinen. Juist in dat tussenstadium zitten er nog weinig organische stoffen in de bodem. Het **pH-gehalte** van de bodem is nog relatief hoog. De **IP**-beschikbaarheid is dan ook relatief laag.
715 Dat is nog steeds een gunstige situatie ten opzichte van een hoge stikstofdepositie. Die staat de uitbreiding van de kalkarme grijze duinen niet in de weg.

De heer **Bolkestein** (VVD) vraagt hoe de uitbreiding van de instandhoudingsdoelstelling tot stand? Door wie en wanneer is de doelstelling geformuleerd? Op welke manier vinden die afwegingen plaats
720 ten opzichte van andere interesses die mensen hebben?

De heer **Van Dalen** komt hier donderdag in de technische briefing nader op terug. Op basis van het Aanwijzingsbesluit van alle N2000-gebieden is een landelijke opgave geformuleerd. (naar welke natuurwaarden wordt gestreefd?) Vervolgens wordt per gebied bekeken
725 wat daar te realiseren valt. Dat is vastgesteld in N2000 beheerplannen.

Voor bomen bestaat ook een instandhoudingsdoelstelling. Voor duinbos in Schoorl is een behoud opgenomen. Dennenbossen zijn voor duinen niet gekwalificeerd als habitat in het kader van N2000. Het gebied gaat om de natuur, met daarnaast medegebruik.
730

De heer **Van Tiggelen** heeft een vraag aan de heer Vis. De heer Vis sprak over de Zwarte den. Die bomen zijn destijds toch geplant ten behoeve van de kolenmijnen in Limburg? Mooie rechte stammen en een waarschuwend krakend geluid.

735 De heer **Vis** legt uit dat de enige reden voor aanplant van de Zwarte den was dat andere soorten het niet volhielden in de barre omstandigheden. De Zwarte den deed het wel onder barre omstandigheden. De hoofdzaak was het vasthouden van zand.

De heer **Cardol** (GL) zegt dat de discussie vaak gaat over welke natuur men op welke plek wenst. Natuur moet daar worden ontwikkeld waar het thuishoort. Het gaat toch om een verbetering van een
740 natuurlijk systeem. Is het voor het herstel van de natuurlijke dynamiek in de Schoorlse Duinen belangrijk dat die verstuiving weer op gang komt en dat de twee bosjes, die de verstuiving tegenhouden worden weggehaald? Wordt met het weghalen van die twee bosjes een stuk natuurlijke dynamiek hersteld?

745 De heer **Jansen** antwoordt dat dit één kant van het verhaal is. De andere kant van het verhaal is: Wil je natuur herstellen die op die plek thuishoort, dan moet worden teruggegaan naar een maagdelijke situatie. Er wordt begonnen met kaal zand. Laat de natuur zelf bepalen welke natuur thuishoort op die plek.

750 De heer **Cardol** veronderstelt dat dit heel ingewikkeld is in een situatie met stikstofdepositie. De menselijke invloed kan niet worden uitgesloten.

De heer **Jansen** legt uit dat om die reden effectgerichte maatregelen worden genomen, zoals
755 begrazing of maaien. Natuur kan zichzelf heel goed herstellen.

De heer **Cardol** vraagt of het klopt dat als de gradiënt wordt hersteld dat dan ook een robuuste en stevige zeewering wordt gecreëerd.

760 De heer **Jansen** zegt dat de kustveiligheid bij Schoorl nooit in het geding is geweest en de komende 200 jaar ook niet zal komen. Het duingebied is zo breed en heeft een enorme buffercapaciteit, zelfs bij een zeespiegelstijging. De veiligheidsproblemen doen zich met name voor bij dunne kustvlakjes.

765 Mevrouw Kooijman beaamt dat er in Schoorl geen probleem is op het gebied van kustveiligheid. Als zand vanaf de zee en kust naar binnen stuift dan draagt dat bij aan een vergroting van de zandmassa. Daardoor kan worden meegegroeid met de stijgende zeespiegel. Onderzoek is net gestart. Provincie Noord-Holland is betrokken bij de Noordwest Natuurkerf. De eerste resultaten zijn positief. PWN heeft goede ervaringen met het maken van een kerf in de zeereep, waardoor het zand vanaf het strand naar binnen kan stromen.

770 De **voorzitter** constateert dat er geen vragen meer zijn.
De experts wordt nog de gelegenheid geboden voor een eventuele nabrander.

775 De heer **Oldenkamp** probeerde met zijn verhaal het volgende duidelijk te maken.
Er is een gebiedsvisie, een beheerplan met functies en kwaliteiten van natuur. De kwaliteiten die zijn gekoppeld aan bos variëren aan tijd en plaats. De kwaliteiten die zijn verbonden aan de habitatrichtlijnen zijn meer plaatsgebonden. Met de habitatrichtlijnen en N2000 is er een top down beweging gekomen. Het is opgelegd en niet afgewogen in het gebied, met de omgeving van het gebied.

780 Een andere procedure is de gebiedsvisie. Over de natuurkwaliteit zal de bevolking van Schoorl graag iets te zeggen willen hebben. Om de bevolking mee te krijgen zal de overheid meer haar best moeten doen en zal ze moeten kiezen voor een Bottom up benadering. Gebiedsinspraak is nodig.

785 De heer **Vis** heeft nog een toevoeging ten aanzien van stikstofdepositie. Hij stond aan de wieg van het gebruik van biomassa. Een boom neemt veel fijnstof op. Er is geen beter middel dan bomen om de lucht te filteren. Neem dat mee voordat u gaat slopen. Met de bomenkap wordt die bescherming weggehaald.

790 De heer **Jansen** zegt dat een beeld wordt geschetst alsof natuurbeleid in Nederland een top down benadering is, dat wordt bepaald door deskundigen en hoge heren. Stichting Duinbehoud bestaat uit vrijwilligers. De heer Jansen voelt zich als duinbeheerder, maar ook als vrijwilliger, zeer gehoord door de mensen die het beleid bepalen in Nederland. Natuurbeleid in Nederland is een Bottom up benadering. Iedereen heeft er in de jaren 80 over kunnen meepraten.

795 Bossen zijn niet het enige aspect dat CO2 vastleggen. De ontwikkeling van kwelders levert een CO2 vastlegging. Die CO2 vastlegging is achtmaal groter dan bij bossen. Ook andere vegetaties werken mee. Op dat punt moet genuanceerd worden nagedacht. Geef de natuur een kans.

800 De heer **Engelbrecht** hoort alleen maar dat Schoorlse Duinen niet deugen en op de schop moeten. Waarom moet het duin nog verder open? Bomenkap is een uitvloeisel van PAS-maatregelen en om de economie te stimuleren. Het is een top down proces. Mensen mogen geen bezwaar maken tegen beheerplannen. De burger wil graag meepraten.

De heer **Van Beusekom** vindt dat communicatie nog kan worden verbeterd. Voor de meeste toehoorders is het moeilijk om eruit te halen waar het om draait. De toelichting van mevrouw Kooijman is een wetenschappelijk goed verhaal. Is de dosering vanuit het natuurlijk proces van het

805 inwaaien van duinzand voldoende om het tekort in de grijze duinen aan te vullen? Als dat evident is en wanneer blijkt dat de bosjes die efficiency in de weg staan, dan weet men waarover men praat. Neem dat mee in de discussie.

810 Mevrouw **Kooijman** legt uit dat de buffercapaciteit in de duinen echt voldoende is. Nergens in de duinen is er sprake van een aluminiumprobleem. Dat komt omdat er meer mineralen in het zand aanwezig zijn, zelfs in het kalkarme zand, dan in binnenslandse stuifzanden en op de Veluwe. Het verstuiwen van kalkrijk zand heeft een positieve invloed op de buffercapaciteit, de verzuring en de gevoeligheid voor stikstofdepositie.

815 De **voorzitter** rondt de expertmeeting af.
Er is veel informatie uitgewisseld. Op donderdag 16 januari 2020 volgt een technische briefing. Daarnaast zal in de commissie NLG verder over het onderwerp worden gesproken.

820 De voorzitter bedankt iedereen die een bijdrage leverde aan de expertmeeting, Statenleden, toehoorders en de personen die de rondleiding in de Schoorlse Duinen verzorgden.

Sluiting 16.34 uur.

825